

Maalaaminen

Shirin Hotta

Taideyliopiston Kuvataideakatemia

Kuvataiteen maisterin opinnäytetyö

helmikuu 2022

Johdanto

Tämä opinnäytetyö koostuu kolmesta osasta. Ensimmäinen osa on maalaustapahtuma, joka edelsi Kuvan Kevät 2021 -maisterinäyttelyä 12.5–6.6.2021. Maalaustapahtumasta olen dokumentoinut valokuvin näyttelyyn valikoituneet työt ja lisännyt töiden perustiedot dokumentaation yhteyteen. Toinen osa on maalaustapahtuma, joka edelsi Project Roomissa pitämäni näyttelyä ”Kokemuksia/ Experiences” (10.12.2021–1.2.2022). Myös tästä maalaustapahtumasta olen dokumentoinut valokuvin näyttelyyn valikoituneet työt ja liittänyt töiden perustiedot dokumentaation yhteyteen. Nämä kaksi maalaustapahtumaa ovat opinnäytetyöni merkittävimmät ja oleellisimmat osat.

Opinnäytetyöni kolmas osa on teksti, joka valottaa maalaamiseen liittyviä ajatuksiani erityisesti vuorovaikutuksellisuuden näkökulmasta. Esitän, että maalaaminen on tila, jossa asetutaan etsimään toista ja yritetään löytää yhteys, ja että parhaimmillaan tämä yhteys saa yksilön tuntemaan itsensä eläväksi ja erilliseksi yksilöksi.

Opinnäytetyössä pohdin myös psykoterapiakäsitteiden kautta maalaustapahtuman yhteyttä vuorovaikutuksellisuuteen. Minua kiinnostavat maalaamisen ja psykoterapian samankaltaiset tavat kohdata toinen ihminen. Usein kohtaamisissa sanattomat tavat ovat keskeisiä. Sen sijaan, että uppoutuisin maalaamista ja psykoterapiaa koskeviin teorioihin, minua kiinnostaa saada kokemuksia erilaisista kohtaamistavoista ja verrata niitä toisiinsa. Sen sijaan, että ymmärrys nousisi teorian kautta, se nousee siis paneutumalla maalaustapahtumaan ja tarkastelemalla maalaamista sieltä käsin. Teoriat toimivat kuitenkin majakkoina ja suuntaviivoina, merkkinä siitä, että muutkin ovat olleet täällä.

Opinnäytetyöni ohjaajina ovat toimineet Tiina Heiska ja Anna Retulainen, joiden näkemyksistä ja avusta olen hyvin kiitollinen. Tarkastajina toimivat Jukka Rusanen sekä Maiju Salmenkivi, ja olen kiitollinen myös heille. Kirjalliseen työhöni olen saanut kallisarvoista palautetta Elina Salorannalta, jota haluan myös kiittää. Lämpimät kiitokset myös Pirkko Rantatorikalle, joka on jaksanut antaa tukensa maalaamiselleni koko opiskelujeni ajan. Kiitokset myös kaikille lehtoreille, professoreille ja henkilökunnalle tuesta sekä Malla Tallgrenille kiitokset kallisarvoisesta materiaaliopin opetuksesta.

I osa, Kuvan Kevät 2021

Kuvan Kevät toteutui 12.5–6.6.2021, ja omat työni olivat esillä Exhibition Laboratoryn yhteyteen rakennetussa Lisätila-nimisessä näyttelytilassa. Esillä minulla oli kuusi maalausta.

Mies 1, 2021, vesiliukoinen öljyväri sekä kananmunatemperra, 40 cm x 50 cm (oikea), *Mies 2*, 2021, vesiliukoinen öljyväri sekä kananmunatemperra, 40cmx50cm (vasen), Kuva: Shirin Hotta

Mies 3, 2021, vesiliukoinen öljyväri sekä kananmunatemperra, 40 cm x 50 cm (vasen), *Aviomies*, 2021, vesiliukoinen öljyväri ja kaseinitemperra, 40cmx50cm (oikea), Kuva: Shirin Hotta

Yhdessä, 2021, vesiliukoinen öljyväri sekä kananmunatempera, 116 cm x 158 cm, Kuva: Shirin Hotta

Äiti ja minä, 2020, vesiliukoinen öljyväri sekä kananmunatempera, sekä mahdollisesti kaseiinitempera, 80 cm x 125 cm, Kuva: Shirin Hotta

II osa, ”Kokemuksia/ Experiences”, Project Room

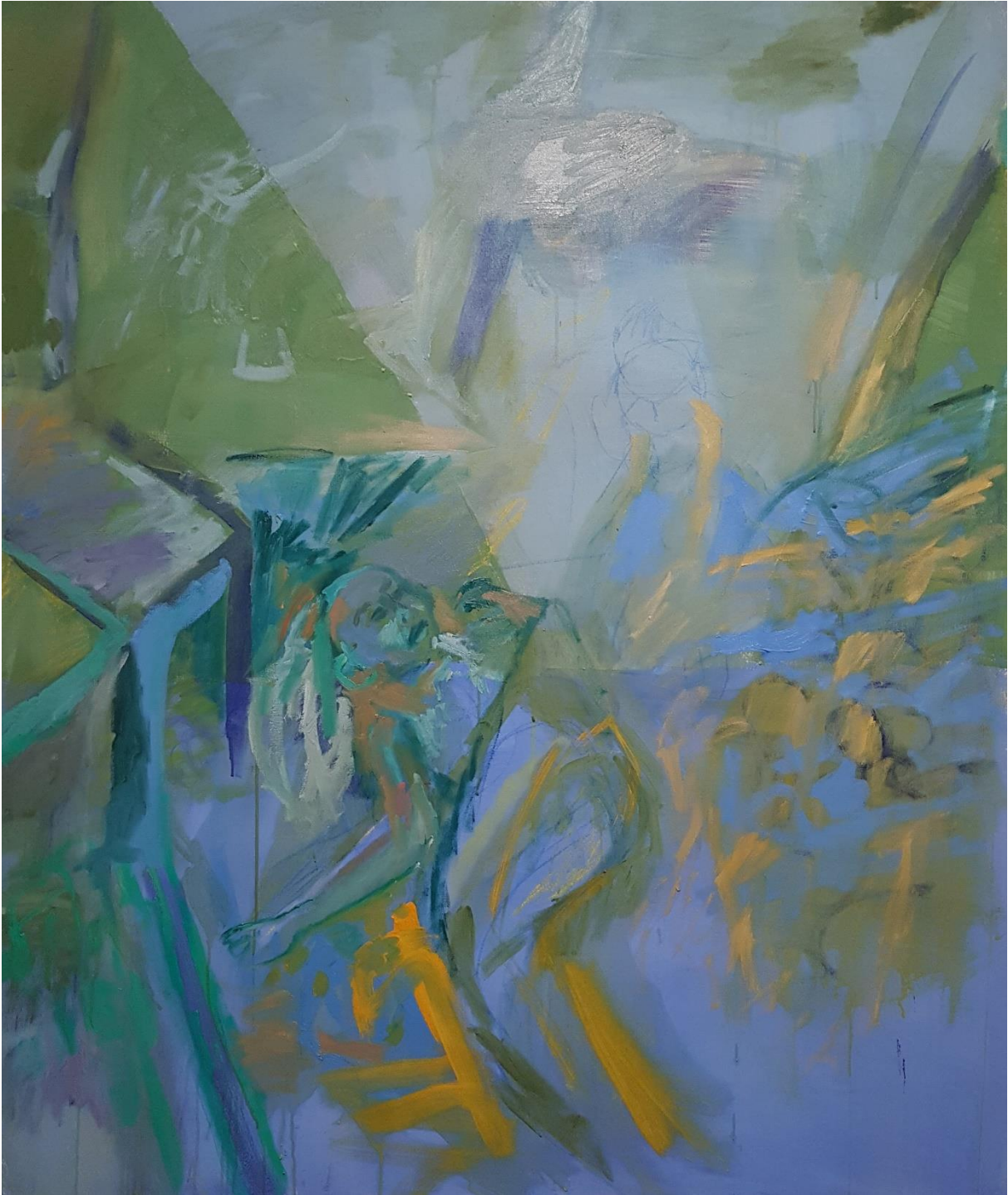
Maisterityöni toinen osa oli Project Room -tilassa 10.12.21–2.2.2022. Näyttelyn nimi oli ”Kokemuksia/ Experiences”. Se koostui yhdestätoista maalauksesta, jotka maalasin vuoden 2021 aikana, pääosin syksyllä 2021. Kesällä 2021 Kuvataideakatemia muutti uuteen toimipisteeseen, jonka jälkeen siirryin omaan työtilaan työskentelemään.

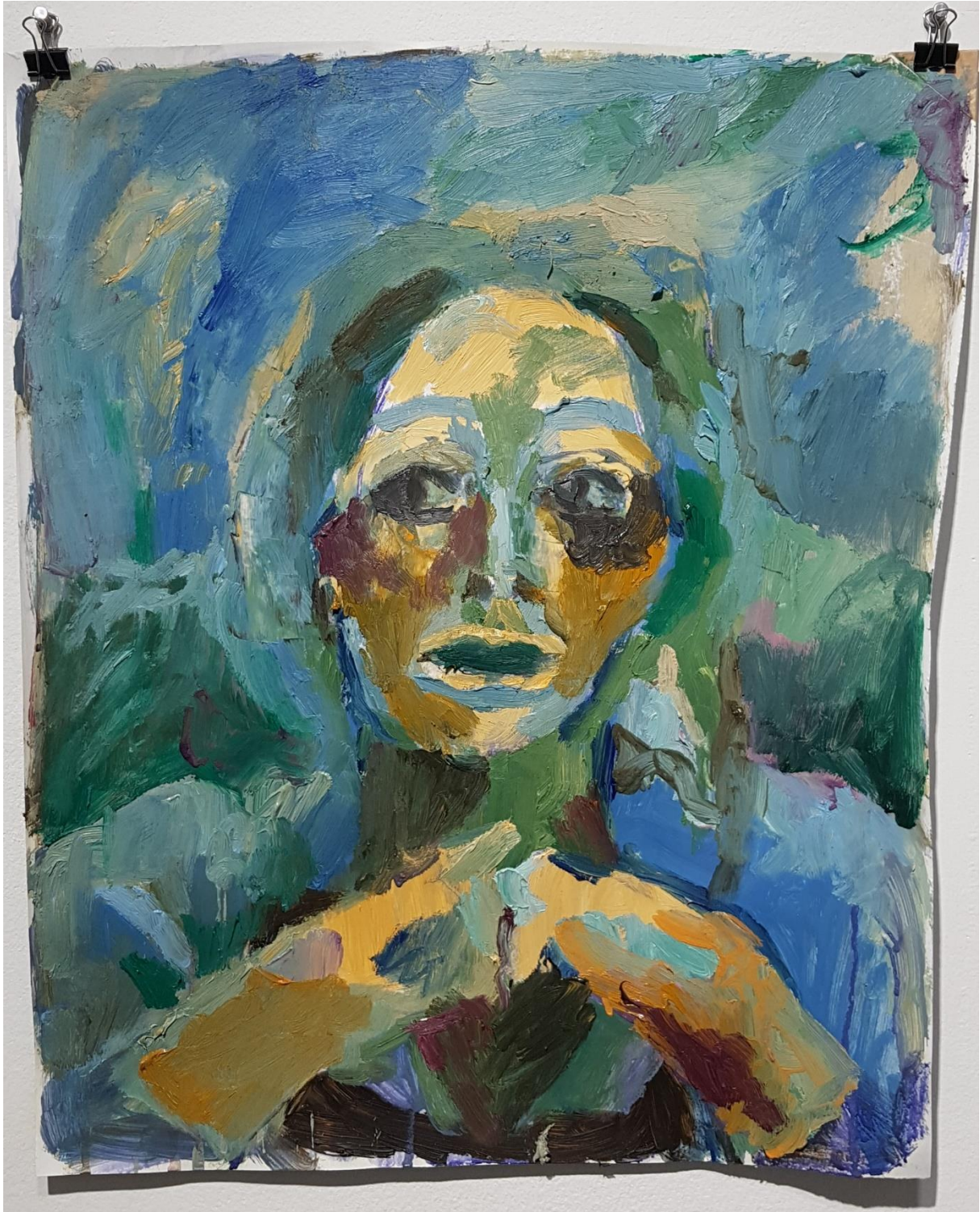

Sininen huone, 2021, keltuaistempera ja öljy (vesiliukoinen ja perus) kankaalle, 124 cm x 127 cm,
Kuva: Shirin Hotta

Kasvot, oranssit, 2021, keltuaistempera sekä öljyväri (vesiliukoinen ja perus) paperille, n. 50 cm x 53 cm, Kuva: Shirin Hotta

Kasvot, siniset, 2021, keltuaistempera sekä öljyvärei (vesiliukoinen ja perus) paperille, n. 44 cm x 54 cm, Kuva: Shirin Hotta

Nauru, 2021, keltuaistempera sekä öljy (vesiliukoinen ja perus), kankaalle, 65 cm x 84 cm. Kuvaaja: Shirin Hotta

Niityllä, 2021, keltuaistempera sekä öljy (vesiliukoinen ja perus), n. 113 cm x 150 cm, Kuva: Shirin Hotta

Kesäyö, 2021, keltuaistempera sekä öljy (vesiliukoinen ja perus) kankaalle, 130 cm x 90 cm, Kuva: Shirin Hotta

Kesäpäivä 1, 2021, keltuaistempera sekä öljy (vesiliukoinen ja perus), 25 cm x 21 cm, Kuva: Shirin Hotta

Juhlat, 2021, keltuaistempera sekä öljy (vesiliukoinen ja perus) kankaalle, n. 70 cm x 53 cm, Kuva: Shirin Hotta

Kesäpäivä 2, 2021, keltuaistempera sekä öljy (vesiliukoinen ja perus) kankaalle, n. 60 cm x 30 cm. Kuva: Shirin Hotta

Vaaleanpunainen nainen, 2021, keltuaistempera sekä öljy (vesiliukoinen ja perus), 100 cm x 120 cm, Kuva: Shirin Hotta

Kolmas, 2021, keltuaistempera sekä öljy (vesiliukoiset ja perus) kankaalle, 50 cm x 95 cm, Kuva: Shirin Hotta

III osa, ajatuksia maalaamisesta

Tämän lopputyön tavoitteena on jäsentää ajatuksiani, jotka liittyvät maalaamiseen, ja samalla hahmottaa omaa paikkaani maalaamisen kentällä. Keskeiseksi näkökulmaksi haluaisin nostaa kahdenkeskisen, elävän ja toista etsivän vuorovaikutuksen.

Ajattelen, että maalari on yhteyttä etsivä henkilö, hän haluaa ilmaista jotain, hän haluaa, että toinen huomaa hänen ilmaisunsa ja vastaa, hän toivoo, että tämä vuorovaikutus olisi tyydyttävää. Maalausprosessi on siis yhteyttä etsivää. Maalarilla on halu ja tarve hakeutua maalin ja maalaamisen äärelle, maalaamista ohjaa pikemmin mielikuva maalaamisesta kuin itse maalaustapahtuma. Usein yhteyden hakeminen perustuu kuitenkin maalaustapahtuman konkreettisiin vaiheisiin. Omassa työskentelyssäni vuorovaikutuksellisuus painottuu nimenomaan tähän maalausprosessin sisällä olevaan haluun tuntea, koskettaa ja toimia sekä saada vastaus, ja konkreettinen materiaallinen maali toimii vuorovaikutuksen välittäjänä. Myös valmiit teokset sekä näyttelytapahtuman voi nähdä vuorovaikutustilanteina. Itse asiassa maalausprosessin päätepiste vaikuttaisi kaikista konkreettisimmalta vuorovaikutustilanteelta, sillä siinä näyttelyvieraat keskustelevat toistensa tai maalarin kanssa ja maalaus voi vaihtaa omistajaa. Maalaamisen näkökulmasta se ei kuitenkaan ole enää elävä ja etsivä vaan pikemminkin toteava ja pysähtynyt tila.

Näin siis itse maalaaminen on se tila, jossa asetun etsimään toista ja yritän löytää yhteyden, joka saa minut tuntemaan itseni eläväksi ja erilliseksi yksilöksi. Tämä yhteys löytyy hetkeksi, sitten se katoaa, etsin sitä uudestaan, käytän erilaisia keinoja, välillä antaudun epätoivon valtaan, välillä taas kuin sattumalta yhteys muodostuu. Tämä yhteys vahvistaa sitä, kuka olen, mutta vain suhteessa toiseen. Tarvitsen toista ollakseni erillinen.

Ajattelen, että nimenomaan tämä yhteys on se, mikä valmiista maalauksesta välittyy katsojalle. Vuorovaikutuksellisesta näkökulmasta tarkasteltuna jokin oma tapa olla saa vapaasti tulla esille, mutta se ei esiinny kaikkivoipana vaan on yhteydessä ympäristöönsä, viittaa siihen ja osoittaa samalla sen, että myös toinen on tärkeä. Maalaustaiteessa tämä toinen voi esiintyä monella tavalla. Yleisiä tapoja ovat yhteys kuvataiteen historiaan tai materiaan, väriin, piirtämiseen, kuvanveistoon, elokuvaan, erilaisiin kuva-aiheisiin, teknisiin taitoihin... Kohteita on loputtomasti. Yksinkertaisimmillaan voisi sanoa, että maalaus sisältää yhtä aikaa henkilökohtaisia ja kaikkia koskettavia yleisiä ominaisuuksia, jotka kietoutuvat yhteen jollakin viehättävällä tavalla. Toki usein käy niin, että harmonista yhteyttä ei löydy. Tämä voi tapahtua monella tavalla; oma maalaus jää keskinkertaiseksi yritykseksi luoda suhdetta, värit

eivät kohtaa tunnelmaa, teknisissä taidoissa on epäsynkroniaa, oma ääni katoaa ja valmiit näkemykset taidehistoriasta valtaavat kuva-alan, oma ilmaisu näyttäytyy huomiota hakevana samalla kun toisen osuus pienentyä näkymättömiin jne. Omassa maalaamisessani tärkeintä kuitenkin on etsiminen, yhä uudestaan ja uudestaan, koska suhteen kadottaminen toiseen tarkoittaa kuollutta maalausta.

Näin näkisin, että maalausprosessissa, kuten missä tahansa vuorovaikutussuhteessa, erityisen tärkeää on itsetuntemus ja jatkuva itsereflektio. Kuka minä olen, ja mistä minä pidän, mitkä asiat kiinnostavat ja kiihottavat minua, mitkä saavat minut tuntemaan itseni eläväksi, mikä on merkityksellistä ja näin yhdistää minut aidosti toiseen? Mitä maalausprosessissa tapahtuu, mitä tapahtui maalauksissa, jotka kuolivat, voinko estää sen? Millaisia opittuja tapoja minulla on, kuinka voin purkaa niitä? Tämä hiljainen itsen tarkkailu tapahtuu usein maalaamisen äärellä, monesti sanattomasti, jokainen liike, jokainen väri, jokainen ele kuljettaa maalaamista yhteneväisempään suuntaan. Näin itsetuntemus ja itsereflektio tapahtuvat paitsi ajoittain mieleen juolahtavina lauseina ja toteamuksina, myös fyysisellä ja abstraktilla tasolla kielen ulottumattomissa. Uskon kuitenkin, että myös laajempi itsetuntemus ja kokemus muilta elämänalueilta tukevat maalaamisen prosessia. Kääntäen esimerkiksi heikko itsetunto yhdessä huonon mentalisaatiokyvyn kanssa rajoittavat maalaamista, vaikka taidot olisivatkin hyvät.

Havainnollistan tätä vielä konkreettisemmin itselleni. Kuvittelen lavalle pianistin.

Vuorovaikutuksellisessa taidenäkemyksessä (jolla tarkoitan edellä esitettyä näkökulmaa) kuunnellessani lavalla olevan taiteilijan esitystä en kiinnitä huomiota itse pianistiin vaan musiikin luomaan kokemukseen. Näin vuorovaikutuksellisesti onnistuneessa taideteoksessa syntyy jotakin uutta sävellyksen ja pianistin välille, jokin kolmas, joka on itsenäinen, mutta sisältää nämä kummatkin. Vuorovaikutuksen ollessa epäsynkroniassa huomioni kiinnittyy sen sijaan pianistin taitoihin, saatan tuntea ihailua tai alemmuutta, ja nautinto musiikista jää toissijaiseksi. Taiteen tekemisessä vastavuoroinen suhde voi siis parhaimmillaan luoda jotakin uutta ja elävää, taideteoksen, joka on syntynyt empaattisen yhteyden etsimisestä.

Potentiaalinen tila

Psykologi Jussi Saarinen toteaa maalarin maalaavan ollakseen tärkeiden tunteiden ja kokemusten äärellä, tunteakseen (2021, 1). Hän sanoo näiden tärkeiden kokemusten ja tunteiden olevan yhteydessä syviin yleisinhimillisiin tarpeisiin, jotka liittyvät vitaliteettiin,

merkityksellisyyteen ja toisen kanssa olemiseen, itsenäisyyteen, oman ja muun vuoropuheluun (Saarinen 2021, 5). Nämä syvät ja merkitykselliset kokemukset, joita maalarit etsivät, muistuttavat minua terapiasuhteen syvyyden kokemuksesta (*relational depth*), jota terapeutti ja asiakas etsivät. Syvyyden kokemuksella tarkoitetaan terapiasuhteeseen kuuluvia hetkiä, joina asiakas ja terapeutti kohtaavat avoimesti, syvällisesti, ja joissa molemmat aistivat toisen ymmärryksen tai empatian ja joissa ollaan merkityksellisten asioiden äärellä (Cooper 2005). Nämä hetket ovat merkityksellisiä psykologisen kasvun kannalta.

Jussi Saarinen sanoo ihmisten muokkaavan ympäristöään tunteakseen merkityksellisiä kokemuksia ja tunteita (2021, 13). Yksilö on jatkuvassa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Maalaukset ovatkin tapa luoda maailma, joka vaikuttaa maalariin ja johon maalari vaikuttaa ylläpitääkseen ja tavoitellakseen syviä kokemuksia.

Saarinen toteaa maalaustapahtuvan liittyvän läheisesti varhaisten vuorovaikutusten luomaan tapaan orientoitua maailmaan (2021, 2). Tila, jossa merkityksellisiä kokemuksia voi tuntea maalatessa, on rinnasteinen varhaisille vuorovaikutuksille tai kaiku niistä. Aikuisen sensitiivinen virittyminen lapseen saa lapsen uskomaan, että on olemassa toinen, jonka kanssa voi luoda, leikkiä ja kokea hedelmällistä vuorovaikutusta (Saarinen 2021, 34). Vastavuoroinen ja virittynyt vuorovaikutus luo subjektin ja objektin välille tilan, jossa on liikkumavaraa. Alussa objekti on idealisoitu, mutta vuorovaikutuksen myötä idealisaatio vähenee ja toinen saa realistisemmat piirteet, jolloin hänet on mahdollista nähdä erillisenä. Huomaan usein maalausprosessin liikkuvan idealisoidusta realistiseen ja takaisin. Voisi jopa sanoa, että valmis maalaus pitää sisällään idealisoidut ja realistiset elementit yhtä aikaa, se sisältää psykoottisen rajatonta ja realistista, jäsentynyttä ainesta. Tarkastellessani omia maalauksiani henkilöiden piirteet ja ilmeet ovat realistisia, mutta värit räikeän epätodellisia. Aivan kuin kaksi aikakerrostumaa varhaisista vuorovaikutuksista olisi läsnä yhtä aikaa. Tila, jossa luovuus tapahtuu, tuntuu näin vastaavan Winnicottin ”potentiaalista” tilaa (Saarinen 2021, 38). Potentiaalinen tila on todellisuuden ja varhaisen omnipotenssin käsityksen välissä oleva tila, joka suojelee todellisuudelta leikin avulla – todellisuutta ei tarvitse kohdata heti, vaan siihen voi tutustua vähitellen, omassa tahdissa. Tämä tapahtuu empaattisella tavalla, jossa on varhaisen vuorovaikutuksen elementtejä (Kurkela 2004). Samankaltaisia tiloja ovat kuvanneet muutkin teoreetikot. Ogden (2004, 239) kuvaa terapeutin kolmannen tilan, joka on sekä terapeutin että asiakkaan muodostama ja jonka syntymiseen vaikuttaa heidän kykynsä leikkiin sekä syväkuuntelemisen taito. Ogden toteaa, että kolmannessa tilassa fantasiat ja todellisuus ovat vuorovaikutuksellisessa ja tasapainoisessa suhteessa ja muodostavat vapaan tilan

tutkimista ja leikkiä varten niin terapeutille kuin asiakkaallekin. Näin Ogdenin tilassa on samoja piirteitä kuin maalaamisessa: fantasia ja realiteetti sekoittuvat, mutta niiden pitää pysyä yhteydessä niin, että toinen ei keikauta toista kumoon.

Myös Stenin käsite ”moments of meeting” voisi vastata maalauksen luovaa tilaa. Nämä ovat paitsi tiloja, joissa itse ja toinen luovat suhdetta, myös tiloja, joissa vastavuoroinen vuorovaikutus korostuu (Stern 2004, 169). Maalaamiseen Sternin käsitettä voisi yhdistää seuraavanlaisesti: Maalauksessa on paljolti kysymys siitä, että jokin saa muodon ja tiivistyy tiettyjen asianhaarojen vallitessa, että jokin riski otetaan juuri tietyissä hetkessä. Ehkä siihen liittyy elämän katoavuuden kokemus ja jonkinlainen biologinen totuus ajasta, vanhenemisesta ja tuhoutumisesta. Kaikki asiat eivät ole aina mahdollisia, aikaikkunan sulkeutuessa jotkin asiat ovat poissa ulottuvuudestamme. Tähän liittäisin nimenomaan Sternin käsitteen ”moments of meeting”, jolla hän tarkoittaa lyhyitä hetkellisiä kohtaamisia nykyhetkessä, tilanteita, joissa terapeutti ja asiakas kohtaavat niin, että molemmat ovat tietoisia siitä, mitä toinen kokee. Mutta pelkkä kohtaaminen ei riitä, vuorovaikutukseen tarvitaan vielä jotakin yllättävää, jota ei voi ennakoita. Vasta kun vuorovaikutuksessa on jokin sattuma, jonka terapeutti merkkää osuvasti ja empaattisesti, voidaan puhua syvästä kohtaamisesta, jossa terapiasuhde saa uuden affektiivisen sisällön (Stern, 2004, s 169). Tutussa itselle tärkeässä tavassa olla maalauksen äärellä tapahtuu jotain yllättävää, maalari vastaa tähän autenttisesti mutta osuvasti, syntyy jotain uutta, jotain hetkellistä, joka tavoittaa jotain oleellista maalaamisesta ja luo uuden affektiivisen sisällön työskentelyyn tai teokseen.

Terapiasuhde ei ole kuitenkaan varhainen vuorovaikutussuhde, eikä maalaustapahtuma ole identtinen terapeutin suhteen, varhaisen vuorovaikutussuhteen tai minkään muunkaan suhteen kanssa. Maalari on yksin maalauspohjansa kanssa. Potentiaalinen tila tai analyttinen kolmas ovat mahdollisia tiloja, eivät itsestäänselvyyksiä, ne voivat muodostua vain hyvin herkässä ja peilaavassa vuorovaikutuksessa. Kuitenkin terapiasuhteessa ja maalaustapahtumassa on myös yhteneviä piirteitä, joita terapiakontekstissa on sanallistettu. Näin terapiakäsitteiden käyttö voi parhaimmillaan tuoda kielellisesti jaettuina näkökulmia maalaustapahtumaan. Termistön avulla voi yhdistää maalauksessa ja terapiasuhteessa koettuja kokemuksia ja tarkastella niitä toistensa valossa. Sama pätee maalauksen termistöön. Näen maalaamisen tilan ja itsestä tehtyjen havaintojen antavan avaimia tarkastella vuorovaikutustilanteissa tapahtuvia tilallisia muutoksia. Yhtä lailla terapiasuhteen tilan kokemuksellinen tutkiminen auttaa ymmärtämään maalaustapahtumaa. Näin maalaaminen ei

synny vain maalaamisesta itsestään vaan mielentilasta, joka on yhtä aikaa jäsentynyt ja rajaton, kuten elämäkin. Se, mitä nämä jäsentyneet ja rajattomat elementit ovat, vaihtelee yksilöiden välillä. Näin yksilöllinen itsensä tunteminen on oleellinen osa maalaamista, jotta huomio voi suuntautua elävyyttä lisäävään olemiseen. Potentiaalisen tilan käsite kertoo, että on olemassa ilmiö, jonka myös muut ovat tunnistanee taiteen ja terapian kentällä. Se, mitä tässä tilassa tapahtuu ja miten, pitää käydä itse katsomassa ja kokemassa, mutta psykoterapiakäsittein siitä on mahdollista puhua.

Näin ajatus maalaustapahtumasta vuorovaikutussuhteena laajenee. Empaattinen, toista etsivä ja synkroninen maalaustapahtuma luo perustan maalaamiselle. Empatiolla tarkoitetaan lämminhenkistä hyväksymistä, joka ei riipu maalauksen aiheesta – se voi olla jopa aggressiivinen. Vuorovaikutuksen ja maalaamisen syventyessä ja ollessa synkroniassa sekä jonkin yllättävän tapahtuman myötävaikuttaessa maalaustapahtuma ikään kuin herää eloon. Syntyy potentiaalisen tilan kaltainen mielen ja maalauksen tila, jossa maalaamisen turvalliset rajat antavat mahdollisuuden myös niiden ylitykselle ilman että maalaus hajoaa. Näin turvallinen mahdollistaa lähes psykoottisen rajojen rikkomisen. Ilman pidempiaikaista maalaustapahtumaa potentiaalisen tilan käyttö ei ole mahdollista, tai rajojen rikkominen aiheuttaa hajoamisen. Kuten terapiakohtauksissa, potentiaalisen tilan käyttäminen ei ole kuitenkaan itsestään selvää, vaan se riippuu maalarin ominaisuuksista. Yksinkertaisuudessaan maalaaminen näyttäisi tarvitsevan syvää suhdetta maalaamiseen sekä sattuman käyttöä ja kykyä heittäytyä. Jussi Saarinen (2021, 90) kuvaa tätä käsitteellä ”oceanic feeling”, jossa maalari ikään kuin harjoittelee tanssia maalauksen kanssa, kunnes kumppanin tullessa tutuksi tanssipari pystyy heittäytymään tanssin vietäväksi ja tanssi alkaa liikuttaa tanssijoita.

Vuorovaikutuksellisten teorioiden merkitys maalaamisessa

Edellä esitetyt ajatukset ovat muotoutuneet omaa maalausprosessia seurattessani. Erilaiset teoriat voivat jäsentää omaa kokemusta, mutta en usko teoreettisen tiedon itsessään mahdollistavan heittäytymistä tai flown kaltaista sulautumista maalausprosessiin. Uskon heittäytymisen kyvyn rakentuvan pikemmin varhaisissa vuorovaikutuksissa ja yksilön perinnöllisten ominaisuuksien mahdollistamana. Heittäytymiselle voi kuitenkin olla monia opittuja ja ympäristön muovaamia esteitä. Ehkä kiinnostukseni tähän aiheeseen juontuukin juuri kokemuksesta, että se on vaikeaa. Silti ne heittäytymisen tai sulautumisen hetket, jotka olen saanut kokea, ovat olleet palkitsevia. Ajattelen, että maalaamisen tila on hyvin

samankaltainen tila kuin rakastuminen ja rakkaus. Ajattelen myös, että yritän (ehkä tietämättäni) rakentaa maalaamisen praktiikkaa siihen suuntaan, että strukturoidun ja suunnitellun maalaamisen sijaan maalaus johdattaisikin minua.

Maalaamisen kokemus

Saarinen (2021, 93) kuvaa potentiaalisen tilan sisällä asioiden ikään kuin rakentuvan itsestään. Oman kokemukseni mukaan tämän tyyppisessä tilassa yksilö suuntautuu kohteeseen pikemmin kokonaisvaltaisesti kuin verbaalisesti. Kaiken kaikkiaan oleminen maalausten äärellä, maalaamassa, on hyvin ei-verbaalinen tila – oli sitten kyse luovasta flow-tilasta tai maalaamisen ”tavallisemmasta tilasta”. Ajoittain sanoja, lauseita tai hahmotelmia ilmestyy mieleen, mutta huomio on kuitenkin kiinnittynyt verkkokalvolle piirtyviin muotoihin ja rakennelmiin, ikään kuin ruumis ja katse pitäisivät niitä koossa siihen asti, että värit ja materia asettuvat niihin eikä rakennelma enää katoa. Koen, että maalaaminen on värien ja tunteen maksimoimista. Maalauksen tunnelman huomaan usein liittyvän varhaisemmissa vaiheissa näyttämöllistyneisiin vuorovaikutusasetelmiin, jotka usein ovat myös polarisoituneet tai värittyneet ei-harmonisesti. Ikään kuin maalaamisen turvallinen ympäristö pitäisi ne aisoissa valjastaen aggression, surun tai muun maksimitunteen. Kaiken kaikkiaan maalaustapahtuma on hyvin hajanainen. Nämä tietenkin ovat vain huomioita matkan varrelta. En pysty niiden avulla helpottamaan maalausprosessia, mutta ehkä onnistun pysymään maalausta edistävässä mielentilassa hieman kauemmin.

Maalausprosessin vuorovaikutuksellista elävyyttä lisäävät keinot omassa työskentelyssäni

Maalaaminen itsessään

Maalaamisessa tärkeintä on maalaaminen. Mikään muu toiminto ei voi korvata sitä. Kaikki muu on alisteista sille. Myös tämä opinnäytetyö ja kirjoittaminen ovat alisteisia maalaamiselle. Tämän opinnäytetyön fokus ei ole maalaaminen vaan opintojen suorittaminen, eikä kirjoittamisen fokus ole maalaaminen vaan ajatusteni jäsentäminen ja kuvaileminen. Kirjoittaminen ei ole missään vaiheessa parantanut maalaamistani, olen huomannut sen jopa vähentävän heittäytymisen mahdollisuutta. Sen sijaan yksittäiset sanat ja pienet irralliset

lauseet tuntuvat fokusoivan maalausprosessiani. Koska oma maalaustapahtumani on hajanainen, sopisi sitä kuvaamaan katkonaisten lauseiden rakennelma, johon tiivistyisi jokin maalaamista ohjaava tunne tai näkemys. Värien ja muotojen rakentuessa yhdenkin sanan tai lauseen mielessä pitäminen on haastavaa. Kirjallinen työ strukturoi mieltä ja jähmettää sitä, vaikkakin siitä on varmasti muuta hyötyä. Kirjoittaminen vie kuitenkin toiseen suuntaan kuin maalaaminen. Kirjoittaessa aika kulkee lineaarisesti, sanat seuraavat toisiaan kronologisessa järjestyksessä. Maalaamisessa aika on kuin suora, jota voi kulkea edestakaisin. Nämä erilaiset ajan ja rytmien kokemukset häiritsevät toisiaan, ja kirjoittaminen aiheuttaa maalaamisen takkuilua. Pidän kirjoittamisesta, mutta maalatessani olen varovainen kirjoittaja. Innostunut kirjoittaminen voi tyydyttää uteliaisuuteni ja kunnianhimoni ja viedä fokuksen pois maalaamisesta. Kaiken kaikkiaan maalaaminen on hauras tapahtuma, jota voi sotkea moni asia. Vain maalaaminen ja maalauksen äärellä oleminen voi mielestäni viedä maalaamista maalaamisen suuntaan.

Muut taiteilijat

Maalaaminen on minulle ennen kaikkea maalaamistavan etsimistä. Muut taiteilijat ja taidekenttä auttavat tarkentamaan sitä, kuinka haluaisin maalata, mitä mahdollisuuksia on jo käytetty. On taiteilijoita, joita ihailen ja joiden koen löytäneen jonkin mielenkiintoisen tavan ilmaista itseään. Nämä saattavat viitoittaa tietäni, vaikkakin taidollisesti he olisivat valovuosia edelläni. Muut maalarit ovatkin kuin tähtiä taivaalla, tavoittamattomissa, ja he muodostavat tähtikartastoja, joiden avulla yritän suunnata kohti tyydyttävää tapaa maalata. Joskus harvoin syntyy maalaus, joka tuntuu itsenäiseltä ja valmiilta. Pääasiassa maalaukseni ovat merkkejä siitä, missä olen ollut ja viitteitä sinne, mihin olen menossa. Eri aikoina eri taiteilijat viehättävät minua. Tietyt aikakaudet vetoavat minuun kuitenkin enemmän kuin muut. Katselen kirjoista ja netistä toistuvasti tiettyjen maalareiden maalauksia, ja toivon joskus tavoittavani jonkun ihailemani maalarin eleet. Koen todellakin olevani oppimassa, ikuinen opiskelija, joka koettaa löytää uutta seuraamalla muita maalareita.

Abstrakti ekspressionismi on viehättänyt minua siitä asti kuin aloitin maalaamisen. Joan Mitchellin töissä pidän pienten nopeiden liikkeiden ja suurten hitaampien massojen vuorovaikutuksesta sekä siitä, miten väri ikään kuin leijuu niissä laattoina muodostaen erilaisia tiloja. Myös Lee Krasnerin työt, joissa raskaat muodot jakavat tilaa koristeellisiksi kuvioiksi, viehättävät minua. Mielestäni näiden kummankin taiteilijan teoksissa

maskuliinisuus ja feminiinisyys kiertyvät yhteen. Nykytaiteilijoista linkitän näihin edellä mainittuihin Cecily Brownin, Varda Caivanon sekä Tamuna Sirbiladzen. Vaikkakin yhdistän Cecily Brownin töihin myös muita tekijöitä, yhdistää hänen ja Joan Mitchellin maalauksia pienten ja suurten alueiden välillä tapahtuva liike. Yhtenä erityisyytenä Cecily Brownilla on hienon figuurien hävittämisen seurauksena syntyvä tilallinen lopputulema, jonka ansiosta nämä suuret ja pienet alueet pääsevät kohtaamaan. Cecily Brownin töissä arvostan ja ihailen paljon kohtia, joissa tapahtuu ikään kuin jotain tunnistettavaa; aivan kuin kaikkialla olisi ihmisiä, vai onko? Tamuna Sirbiladzen töissä näen samankaltaisuutta Lee Krasneriin, mutta muodot ovat pyöreämpiä ja figuurit erottuvat selvemmin, niissä on myös jotain lapsekkaan vapaata ja runollista. Varda Caivanon töissä ekspressiivisyys on väreissä muodon muistuttaessa modernismia. Vapaasti elävät värit ovat kuitenkin usein rajattu alueiksi, jotka muodostuvat melko lailla pinnalle.

Pidän myös Robert Motherwellin ja Willem de Kooninginkin töistä, mutta omiin töihini haluaisin jotain feminiinisempää, pientä koukeroista liikettä.

Eva Hessen työt ovat viehättäneet minua aina. Myös hänen töissään suuremmat, raskaammat ja nelikulmaisemmat alueet keskustelevat pienten elävien alueiden kanssa. Pidän hänen tutkivasta ja sarjallisesta maalaustavastaan. Työt ovat materiaalisia, mutta yhtä aikaa kuitenkin runollisia. Ne ikään kuin kysyvät, ovatko ne osa joukkoa, palvelemassa sen tarkoitusta, vai ovatko niiden pienet eroavaisuudet sen arvoisia, että teoksia katsottaisiin erillisinä yksilöinä. Näen Hessen taiteessa paljon pohdintaa siitä, mihin itse ja toinen asettuvat. Vaikkakin omat työni ovat erilaisia ja haluan pitää ne kaksiulotteisella pohjalla, tunnistan työskentelyssäni samaa sarjallisuutta, kokeellisuutta ja materiaalisuutta. Eva Hessen työt tosin ovat esteettisiä, ja omani eivät ehkä. Erityisesti pohjientekovaiheessa tunnistan tarkkailevani pohjia pikemmin vartalollani kuin katseellani. Samalla tavalla aistin myös Eva Hessen töitä.

Olen pitänyt aina myös Niki de Saint Phallen teoksista ja kertaalleen nähnyt hänen näyttelynsä Nizzassa. En ole ollut kiinnostunut hänen ajattelustaan, mutta teosten visuaalinen ilme, pyöreät mutta aggressiiviset muodot, kirkkaat värit ja rajut aiheet herättävät minussa maskuliinisen ja feminiinisen välisen keskustelun. Ikään kuin olisi mahdollista hetkeksi yhdistää jotain toisiinsa sopimatonta niin, että kahdesta tulee yksi.

Abstraktien ekspressionistien lisäksi olen viime aikoina ollut vaikuttunut myös 1900-luvun taitteen ekspressionisteista kuten Ernst Ludwig Kirchnerista, Oskar Kokoschkasta sekä

Alexej von Jawlenskystä. Heidän värinkäyttönsä suhteessa muotoon ja materiaaliin koskettaa minua, samoin kuin heidän tapansa kuvata inhimillistä elämää. Ajattelen, että taide kertoo loppupeleissä ihmisestä tai pyrkii ymmärtämään ihmistä ja antamaan hänelle mahdollisuuden yhdistää asioita, jotka eivät muuten pysy koossa. Taide on inhimillistä toimintaa, aina yhteydessä ihmisyyteen. Näin ollen en usko, että mikään koskettava taide voisi olla objektiivista katsojalle tai tekijälleen, vaan sekä katsojan ja tekijän on pitänyt kokea se. Värien mahdollisuus sitoa yhteen nyansseja, tunteita ja kokemuksia on loputon.

Oma fyysinen työskentelytila

Oma huone ja tila ovat minulle tärkeitä. En ole varma voisinko maalata samassa huoneessa muiden kanssa, tai voisin ehkä, mutta sitten kyse olisi jostakin muusta toiminnasta, muunlaisesta maalaamisesta.

Astun huoneeseen, jossa ei ole muistoja. Oma tila on välttämätön. Kävelen ympäri huonetta, teen alkuvalmisteluja. Monesti jumppaan puoli tuntia katsoen samalla keskeneräistä maalausta, ikään kuin salaa tai vaivihkaa. Vielä ei tarvitse tai saa maalata, mutta olen jo kurkkimassa, hieman ennen kuin vaatimukset ja tunteet astuvat peliin. Laitan vettä purkkiin, jossa on pensseleitä. Asettelen maassa olevat maalaukset niin, että ne ovat järjestyksessä. Kaiken pitää olla järjestyksessä ennen kuin voin aloittaa, ei siististi, mutta loogisesti. Pesen pensselit, teen kananmunatemperan. Kaikki nämä alkutoimet häiritsevät minua, mutta ne on pakko tehdä. Olen taas lähtenyt liian myöhään liikkeelle. Kun kaikki on valmista, laitan kuulokkeet päähän ja musiikin soimaan. Yleensä silloin tiedän mitä pitäisi tehdä. Joskus maalaamisen alkamisen odottaminen ikään kuin sysää työn liikkeelle, joskus olen ärtynyt, ei tarpeeksi aikaa tänäänkään. Olen joskus kirjoittanut, että ”täällä ei ole muita, minulla on aikaa ja minulla on tilaa”, mutta tarkemmin katsottuna tilanne on päinvastainen. Täällä ei potentiaalisesti ole muita, minulla on potentiaalisesti aikaa ja tilaa. Todellisuudessa täällä on paljon ihmisiä, en näe heidän kasvojaan, mutta he vaativat, epäröivät, kritisoivat, jotenkin paineenomaisesti tuijottavat minua. Minulla ei ole aikaa, ja tämä tila on liian pieni. Jotenkin hyvässä vaiheessa kaikki tämä kurjuus unohtuu. Maalaaminen on illuusion ylläpitämistä. Jos on tarpeeksi tahdonvoimaa, huone tyhjenee, olen vapaa ja yksin. Ajattelen, että olen itse vastuussa ajan ja tilan luomisesta, jos sitä ei anneta, haen sen, maalaus menee kaiken edelle, ei ole varaa hävetä eikä pelätä. Tietenkin pelkään ja häpeän, mutta taistelen asian kanssa. Joskus joutuu asettamaan rajoja, joskus vaatimaan. Tila ja aika ovat välineitä siinä missä

maali ja pensselit sekä pohjat. Ehkä ne ovat lopulta tärkeimmät välineet. Usein maalaan, tai mietin maalaamista, kun kuljen ratikoissa ja kaupungilla. Välillä on hyvä unohtaa maalaaminen, onneksi elämässäni on asioita, jotka estävät maalaamisen ajattelun.

Minulla ei ole työhuoneella sohvaa eikä mukavuuksia. Kun aloitan maalaamisen, katson pohjaa, sekoitan värejä, jokin rytmi laukaisee maalaamisen, joskus se on takkuista, joskus tiedän mihin väri kulkeutuu, usein maalaan intensiivisesti puoli tuntia tai tunnin, sitten en pysty tekemään mitään, katselen, vaellan, käyn kaupassa, palaan jälleen maalaamaan. Rytmitän päivän tarkasti niin, että on taukoja. Harvoin teen kahta maalausta yhtä aikaa, yhteen työhön keskittyminen ei anna tilaa muille töille. Maalaaminen loppuu kun työ on valmis, tai pilalla. Myöhemmin saatan taas palata työn äärelle, oli se sitten ollut valmis tai pilalla, aloitan ikään kuin alusta, kun ei ole mitään menetettävää. Olen käyttänyt opiskeluaikaa ehkä pelkäämiseen. Minun olisi pitänyt maalata pohjat täyteen, onko tyhjän tilan pohtimisesta ollut hyötyä vai ei?

Usein jokin itselleni merkityksellinen henkilö inspiroi maalaamistani. Hän toimii ikään kuin siltana maalaamisen ja maalaamisen ulkopuolella olevan maailman välillä. Joskus maalaus tuntuu turhan dramaattiselta, mutta on tärkeää uskaltaa heittäytyä leikkiin. *Otan pensselin ja kuvan miehestä. Aloitan maalaamaan. Tunnissa olen uupunut. Mieli on synkkä. Kaikki on mahdotonta ja epätoivoista, kaikki on kaukana. Jokin aina antaa toivoa. Tiedän, että on hetkiä, jolloin maalaus voi syödä minut, onneksi tiedän myös, että selviän siitä, yhtä kaikki, se on aina yllätys ja tuntuu hankalalta. Toisaalta, maalaus voi antaa jotain, joka voittaa kaiken, hetken, jolloin kaikki on yhtä ja kokonaista. On ironista, että ihminen, joka on jakautunut kahdeksi, usko muuttuvansa yhdeksi. Yllättäen virkistyn. Alleviivaan maaleilla, kohdennan katseeni, teen muistiinpanoja, katson miestä, hän saa minut tuntemaan itseni kauniiksi.* Maalatessa olen näyttelijä, jokin muu saa minussa tilaa, erilaiset elämän äänet liikuttavat pensseliä. Joskus olen katkera, joskus vihainen, yhtenä päivänä hyvin itsevarma, toisena syvästi toivoton. Maalaamisessa heittäydyn asetelmiin, tiedän, että pääsen pois. Monet taiteilijat tekevät valmisteluja, mutta minä en valmistele maalaamista. Maalaus puhuu minulle, en vain aina osaa kuunnella sitä. Usein maalaaminen loppuu arjen sanelemana, kello tulee puoli neljä, on aika astua muihin tehtäviin.

Esteettisyys

Maalaamiseni ei tähtää visuaalisesti esteettiseen lopputulokseen. On tärkeää tuntea oma fokus. Ajoittain jokin maalaus kulkee esteettisempään suuntaan, ajoittain pysyn kurssissani. Omat taiteelliset fokukset ovat kuin nuorallatanssijan nuora. Ensimmäisinä vuosina pyrkii pysymään nuoralla, mutta usein tipahtaa ja horjuu ja nuorasta tulee pikemmin muistikuva siitä missä pitäisi kulkea. Taitojen karttuessa pystyy pysymään nuoralla, taitojen karttuessa lisää pystyy kävelemään nuoralla, ja myöhemmin on mahdollista käyttää nuoraa itseilmaisuuksiin. Taiteessa ongelmana on kuitenkin vielä nuoran löytäminen ja asettaminen oikeaan paikkaan, sinne, mihin haluan asettaa kiintopisteeni. Minulle ei-esteettisyys on yksi tärkeä fokus tai ohjenuora. Visuaalisen kauneuden sijaan minua kiinnostaa lajitteleminen ja ryppäiden löytäminen. Maalin ja värin kannalta tämä tarkoittaa sitä, kuinka hajottaa pinta ja kuinka yhdistää se uudestaan. Olen vasta vaiheessa, jossa koetan hajottaa. Tämän takia suurin osa maalauksistani on ikään kuin hajallaan. Olen eri mieltä siitä, että kaikki maalaukset tulisi maalata täyteen, hajottaa ja sitten keksiä keinoja koota ne. Tämä toiminta ei ole minulle vielä ajankohtaista. Teen niin välillä, mutta hajottamisen jälkeen syntyy merkityksetön kaos. Olen huomannut, että maalaamalla useita maalauksia ja kasvattamalla aina hivenen niiden täyteläisyyttä pystyn jäsentämään prosessia vaihe vaiheelta. Koen, että maalaamalla maalauksen ikään kuin puoleenväliin ja jokaisella kerralla hieman pidemmälle saavutan oman ilmaisuni helpommin. Tuntuu siltä kuin vertaamalla eri lopetusvaiheita oppisin maalaamisestani enemmän kuin vertaamalla eri lopputulemia.

Hetkellisyys

Maalaus syntyy aina jossain tiettyssä hetkessä. Sama maalausta ei olisi voinut syntyä missään muussa hetkessä. Maalauksen prosessissa on paljon sattumanvaraista, edeltävät maalaukset vaikuttavat nykyiseen maalaukseen ja elämässä tapahtuvat asiat suurista mitättömän pieniin voivat muuttaa maalauksen kulkua. Maalaus on kuin ote elämästä, ja tästä näkökulmasta pidän siitä. Maalaaminen on taistelua siitä, pysynkö minä ja pysyykö maalaus elossa, ja pysyykö elävässä maalauksessa mukana itselleni merkityksellisiä asioita.

Vuorovaikutuksellisuuden näkökulmasta on tärkeää, että kaksi henkilöä on vuorovaikutuksessa, mutta tapahtumaa muovaa paitsi tila myös juuri tietty hetki, toisessa hetkessä kaikki olisi aivan erilaista. Näin maalaus on myös tietyn hetken ainutkertainen

ilmentymä. Maalaukset itsessään ovat kuluneen elämän muistoja, pohjien äärellä vietettyä aikaa.

Asenne

Maalauksen äärellä voi ottaa riskejä ilman, että sillä on seuraamuksia. Maalauksen äärellä voi palata takaisin tai yrittää uudestaan. Mikään ei muotoudu lopullisesti, maalauksen äärellä on aina mahdollista, mikään ei ole lukittua. Maalauksen avulla voi harjoitella hallitsemista ja irti päästämistä, sitoutumista ja ääretöntä vapautta. Siinäkin muutos tuntuu tapahtuvan hitaasti tai sykehdyksenomaisesti. Haluaisin, että maalaamisessa, itse tekemisessä, olisi elämänmakua, tunnetta, asennetta, ajattelua, seikkailua, etsimistä, rohkeutta ja riskinottoa. Kuitenkin minusta usein tuntuu, etten kohtaa mitään näistä elementeistä päiviin tai kuukausiin.

Ajattelen, että maalaaminen on elämän viimeisiä orgaanisia saarekkeitä, saarekkeitä, joissa mieli saa organisoitua niin kuin haluaa. Aiheet ovat toissijaisia. Kaikki maalaamiseni tähtää siihen, että mielenliikkeeni vahvistuisivat, että muodot, eleet ja värit alleviivautuisivat ja muut hälyäännet häviäisivät. Maalatessani jokin itselleni ominainen rytmi tai tuntuma, joka toimii työni perustana, selvenee. Harjoittelun kautta toivon eleiden ja muotojen asettuvan oikeisiin kohtiin automaattisemmin. Onko tässäkin kyse siitä, että uskaltaa heittäytyä elämän rytmiin?

Pohjien rakentaminen ja tunnetilan luominen maalaamiselle

Pohjien rakentaminen on rytmiltään erilaista kuin maalaaminen. Suunnittelen kiilapuiden pituudet, leikkaan ne, suunnittelen leikattavan kankaan koon, asettelen kiilapuut etukäteen kuvitteelliselle kankaalle, jotta hävikki olisi vähäistä. Mietin, minkä laatusella kankaalla pohjustan pohjat. Teen yleensä useita pohjia kerrallaan, koska on vaikea tehdä pohjia ja maalata yhtä aikaa. Ajattelu on näissä niin erilaista, pohjien teko vaatii suunnitelmallisuutta. Kun olen leikannut kankaat, piirrän osaan niistä pastelliliidulla, ja vasta sitten pohjustan kankaat liivatteella. Jotkut pohjustan liivatteella, jossa on pigmenttiä. Osan pohjustan myöhemmin puoliöljyllä, toiset liitupohjalla, osaan näistäkin pohjusteista sekoitan pigmenttiä. En suunnittele pohjien väriä vaan tartun asioihin, jotka kiinnostavat minua. En tiedä millaisia maalauksia pohjiin tulee ja milloin maalaan niihin. Minulle pohjat ovat tilallisia tai luovat tilallisia mielikuvia. Ne ovat muistoja tai tuntumia, joihin sopivassa tilanteessa alan maalaamaan. Katsoessani niitä kuulen kaukaista rauhoittavaa huminaa.

Valokuvat

Kaikki kuvat ovat ruumiin ilmentymiä (Elkins 1999, 1). Miksi en siis maalaisi maalauksia, joissa ei ole kasvoja eikä figuureita? Viime aikoina maalausteni lähtökohtana on ollut valokuva. Valokuvat liittyvät pääosin lapsuudenmaisemiini, mutta käytän myös muita satunnaisia kuvia. Usein niissä on jokin ilme tai katse, joka viehättää minua ja joka on ristiriidassa kuvan muun todellisuuden kanssa. Tämä yhdistyy usein omiin ajankohtaisiin elämänkysymyksiini. Valokuvan lisäksi myös musiikki luo minulle kokonaisvaltaisen kokemuksen, jonka pohjalta saatan lähteä työskentelemään. Usein kaikki työskentely on tämän valokuvien, musiikin ja ajankohtaisten kokemusten luoman tunnelman ylläpitämistä; valokuvat, musiikki ja ihmiset ympärilläni pitävät koossa kokemustani. En voi mitään sille, että tunnen eniten vetoa kasvoihin. Siitä johtuva epäsuhta kasvojen ja muun maalauksen välillä häiritsee minua. Tuntuu, että minulla on kyllä maalausenergiaa, mutta en ole yhtä fokuksittunut kasvojen ulkopuolella. Figuurin ja kasvojen purkaminen on osittain ajatustyötä, osittain yritystä energisoida maalausta ja työskennellä potentiaalisen tilan kanssa. Osittain kysymys on myös siitä, että koetan ratkaista ”ihmisen ongelmaa”, sitä, että ihminen on minulle keskiössä, niin ihmisen kasvot kuin jonkinlainen ihmisen hetkellinen ilmentyminen, käväisy tai viivähdys. Kasvot menevät myös ruumiin edelle. En oikeastaan koskaan ole ollut kovin kiinnostunut ruumiin kuvaamisesta. Tässäkin kohtaa Elkinsin ajatukset antavat minulle perspektiiviä omaan maalaamiseen. Hän esittelee käsitteen *Schematic body* (1999, 250), jolla hän tulkintani mukaan tarkoittaa ruumiin esittämistä jollakin tietyllä tavalla, niin, että ruumin materiaalisuus korvaantuu muilla merkityksillä. Näin ruumiina merkattu kuva voi toimia esimerkiksi symbolina tai tunnetta ilmaisevana sen sijaan, että se ilmentäisi omaa ruumiillista koostumustaan. Elkins kuvaa vartalon hajottamisen ja uudelleenrakentamisen, uudella tavalla merkkauksen, kohdentavan huomiota juuri siihen kipuun ja tunteeseen, mikä taiteilijalle on ominaista (1999, 276) . Vartalon hajottaminen voi tapahtua esimerkiksi siten, että se muovataan geometrisiin muotoihin tai ekspressiivisiin entiteetteihin. Herää kysymys, mitä jää kuvaamatta tai mitä ei ole voitu kuvata, mitä tulee tilalle ja minkä kustannuksella? Tunnen, että minun on vielä tutustuttava omaan koodistooni, alleviivattava enemmän sitä, mikä maalauksessa on nimenomaan omaa kokemustani ruumiillisuudesta.

Itselleni tärkeitä maalaamisen elementtejä

Seuraavissa maalauksen elementeissä on jotakin vitaalista, energisoivaa ja innostavaa minulle.

Maalaaminen toimintana: Erityisen tärkeää maalaamisessa on minulle maalaaminen fyysisenä toimintana. Maalaaminen on myös tapa olla fyysisessä maailmassa, fokus kohdistuu käden liikkeen kautta väriin, eleisiin ja ajatuksiin. Olen jatkuvasti menossa, mitä seuraavaksi, minne seuraavaksi? Fyysinen maalaaminen sitoo menneen ja tulevan jatkumoksi ja konkreettiseksi, muuntuvaksi ja fyysiseksi objektiksi. Mieleeni nousee kuva vauvasta, joka potkii hoitopöydällä. Se jäsentee ilmeillään ja eleillään maailmaa, johon se on syntynyt. Joskus tuntuu, että näen maalatessani yhtä sameasti kuin pieni vauva, joka ei erota muuta kuin epämääräisiä muotoja. Tunnen, että maalaukset ovat suurempia kuin minä, enkä koskaan näe niitä selvästi. Jokainen liike jäsentää tätä sameutta, mutta aina pitää tehdä lisää.

Paine: En näe maalausta, tunnen sen värien painaamina eteen ja taakse. Maalaus aiheuttaa ensisijaisesti paineen tunnetta. Hahmotan näkymiä mosaiikkimaisesti, paloina, jotka ovat hajallaan ilmassa. Hajanaisuutta sitoo niiden ja itseni välinen paineen tunne, ikään kuin värit leijuisivat kolmiulotteisessa maailmassa, valmiina tiivistymään tai hajaantumiaan.

Toisto: Maalaus on harjoittelua. Tunnen olevani voimistelija tai soittimen soittaja, harjoittelen samaa suoritusta, on hetkiä, jolloin harjoitus on esitys. En tiedä mitkä maalaukset ovat harjoituksia ja mitkä esityksiä. Olen halunnut erotella nämä. Mitä jos sama maalaus olisi jatkossa harjoitus ja esitys? Maalaaminen on tietynlainen harjoitettu tapa olla. Uskon, että toistot karsivat epäolennaisuudet ja vahvistavat sitä mikä minulle on tärkeää. En etsi trendikästä, etsin tylsää ja pysyvää. Ehkä tämä on virittäytymistä vuorovaikutukseen, oman itsen ja toisen rajan jäsentämistä. Harjoittelu vahvistaa jotain, jotain mihin voi luottaa. Se auttaa ottamaan riskejä, kaikkea ei tarvitse menettää, jotkin asiat pysyvät, vaikka heittäytyisi. Jotenkin tämä rohkeuden ja pelon, kurin ja heittäytymisen ristiriita on keskeistä.

Ajattomuus. Minulla ei ole mitään käsitystä siitä, kuinka ajattomuutta ilmaistaan. Jos osaisin ilmaista ajattomuutta, tuntisin itseni onnistuneeksi taiteilijaksi. Elkins on luonut (1999, 155) mielenkiintoisen käsitteen ”bodies that are simply there” eli ”thereness”. Thereness tarkoittaa sitä, että tietty vartalo tai tietyn ihmisen ruumiin kuva itsessään, ilmiasullaan, sisältää jotakin oleellista ihmisyydestä ja ilmaisee sitä olemuksellaan. Tämä ilmaisu tapahtuu sanattomasti. Nähdessäni ihmisen, josta viehätyn, en pysty erottamaan hänen persoonaansa tai ajatuksiaan

hänen ulkomuodostaan. Hän on edessäni kokonaisvaltaisesti, iättömästi ja tilattomasti. Tällöin on vaikea havaita omaa ikäänsä, kaikki aikakaudet ja roolit sulautuvat yhteen. Joskus tämän tunteen kokee rakastuessa, joskus se näkyy jonkinlaisena ohikiitävänä hetkenä tai olemuksena jonkun kasvoilla. Joskus se on ikään kuin analyyttinen kolmas tila, joka muodostuu jonkun erityisen henkilön kanssa. Tunne on iätön ja syvä, kuitenkin määrittelemätön, ikään kuin olisi sokea jollekin. Usein se on myös hetkellinen. Voisiko tämä ”thereness” olla jonkinlainen kaiku varhaisimmista vuorovaikutuksista, aikakaudelta ilman aikaa ja muotoa, intensiivinen tunne ja fyysinen kokemus kietoutuneena kokemukseen toisen ja itsen yhdistymisestä? Kasvokuvien kohdalla huomaan tavoittelevani tällaista hetkellisen ikuisuuden kokemusta. Toisaalta myös toive hajottaa kuvaa saattaa olla kömpelö yritys tavoittaa sama kokemus. Kasvokuvien etu verrattuna muihin tapoihin ilmaista ”therenesstä” lienee siinä, että kasvot katsovat takaisin kuin ihminen. Jään myös miettimään, että onko ”thereness” pikemmin analyyttinen kolmas katsojan ja teoksen välissä. Näin analyyttisen tilan kaltainen tila ei ole vain maalausprosessin aikana tapahtuva vuorovaikutuksellinen tapahtuma, vaan se muodostuu katsojan ja maalauksen kasvojen välille luoden mahdollisuuden kohdata toinen sellaisena kuin tämä on. Näin ”thereness” itsessään olisi onnistuneen potentiaalisen tilan tulos ja sisältäisi potentiaalisen tilan elementit. Elkins kuvaa ”thereness” -käsitettä vielä seuraavanlaisesti: ne ovat yksinkertaisia kuvia, jotka kuvaavat ihmiselämän itsestään selviä ja kiistämättömiä asioita ilman sanoja. Ne ovat kuvia, joissa ruumis tai vartalo itsessään sisältää tarinan. (1999, 160).

Hajanaisuus. Kuinka epäkoherentti maalaus voi olla? Kuinka vähästä voi hahmottaa jotain merkityksellistä, kuinka täydestä voi saada selvyyttä ja jälleen hahmottaa itselleen merkityksellisiä elementtejä? Kun maalaus pysyy kaaoksessa, se vaatii maalarilta ja katsojalta jäsenyisyyttä ja uskoa järjestykseen. Opiskeluvuosina olen ollut tekemisessä tyhjän ja vähäisen sekä hajanaisen maalaustapahtuman kanssa. Jatkossa toivoisin pystyväni ajautumaan kaaokseen pysyen jäsenyneenä ja säilyttäen fokuksen omissa merkityksissäni. Yksi tapa tähän voisi olla kuvan ja figuurin hajottaminen ja yhteensulauttaminen.

Elkins toteaa, että kubistisissa maalauksissa on kysymys monitulkintaisuuksien balansoimisesta (1999, 212). Hahmotan tämänkaltaiset maalaukset pikemmin ajatusrakenteiden heijastumina kuin visuaalisen kokonaisuuden osiin jakamisena. Nämä ajatusrakenteet viittaavat saman asian eri merkityksiin tai toisen ja itsen mielen eroihin ja kykyyn ylläpitää tietoisuutta näistä eroista yhtä aikaa. Villisti sanottuna hajotetut maalaukset ovat toive tulla nähdyksi kokonaisuutena. Toisaalta ne voivat olla yrityksiä kurotella kohti

parempaa toisen mielen ja kokemuksen ymmärtämistä. Pitäisi siis osata heittäytyä toisen rooliin, olla itse ja toinen ja pitää monitulkintaiset entiteetit sopivassa tasapainossa. Näin maalaamisen voi rinnastaa myös teatteriin ja näyttelemiseen, jossa kankaalla eri roolit ja vuorosanat muodostavat kokonaisuuden, näytelmän, joka liikkuu ajassa ja tilassa. Osiinsa jaettu maalaus ei halua muuta kuin pysyä koossa juuri ja juuri niin, että se voi olla lojaali mielen totuuksille. Osiin jaettu maalaus haluaa täyttää ihmisyyden kriteerit esittelemällä eri ihmisyyden osat eri näkökulmista. Katsojan tehtäväksi jää koota nämä osat kokonaisuudeksi, koska näitä osia ei voi esittää yhtä aikaa, vaan ne ovat eri näkökulmia.

Ajatusten ja näkemysten tiivistymisestä kankaalle esteettisyyden kustannuksella kirjoittaa myös Patrik Nyberg väitöskirjassaan *Maalautut kasvot* (Nyberg 2019, 16). Kysymys on, miten maalataan – ei mitä maalataan. Esteettisen esittämisen sijaan fokus on ruumiillisuuden kokemuksessa. Ikään kuin ruumis saisi sykäyksen kohteesta ja muotoilisi sen kokonaisvaltaisesti kokemallaan tavalla kankaalle. Kyse ei siis ole estetiikasta eikä siitä, mitä kuva esittää, vaan siitä, miten se esittää ruumiin kokemusta.

Hubert Damich esittää, että ajattelu on kuvassa itsessään (Nyberg 2019, 17). Ajattelu voi olla verbaalista tai sitten se voi olla aivojen uutta luovaa toimintaa, joka ikään kuin jäsenyy kankaalle. Näin maalausta ei voi aistia vain esteettisesti tai yhtenä objektina, vaan se on osa aikaisempia ajatuksia, ajatuksenvirtaa ja suhteessa muihin ajatuksiin. Ikään kuin se olisi hetkellinen yritys kiteytyä erilliseksi ja taas jatkaa matkaa jatkuvana vuoropuheluna muiden kanssa. Näin filosofisuus ja käsitteellisyys yhdistyvät maalaukseen. Maalaus ei ole kuva vaan visio. Tähän yhdistyy myös ajatus itsen ja toisen erottamisesta potentiaalisen tilan vuorovaikutussuhteessa.

Maalauksen ei ole tarkoitus ilmentää henkilöä vaan henkilön vuorovaikutusta ja hänen väistämätöntä yhteyttään ympäristöönsä. Autonomia on illuusio, hetkellinen kokemus, perspektiivi suhteessa toiseen. Vain yhtä aikaa me voimme olla erillisiä ja yhdessä. Maalaus on ikään kuin hetkellinen erillisyyden ja merkityksellisyyden kokemus sopivassa tasapainossa toisen kanssa. Näin hajanaisuuden elementit maalauksessa ovat ikään kuin sen prosessin auki kirjoittamista, hetken kuvaa potentiaalisen tilan tapahtumista.

Väri. Käytän väriä, harjoittelen sekoituksia ja värien murtamista. Harvoin keskityn väriin, se on väline, ei tavoite. Väri ilmentää tunnetta ja tunnelmaa, mutta toimii myös maalauksen siirtymien mahdollistajana ja sitoo elementtejä yhteen ilman ääriviivoja. Väriin avulla on myös mahdollista hajottaa kuvaa. Väri luo tilaa liikkumalla eteen ja taakse. Koen värin liikkuvan

eteen osaltaan paineen tunteen takia. Toisaalta monet värit pyrkivät eteen ominaisuuksiensa takia. Esimerkiksi kylmä sininen pyrkii taakse, lämmin violetti taas eteen.

Maaliaine: Maalin olemuksen suhteen minulla on enemmän toiveita kuin taitoja. Tiedän mitä toivon, mitä haluan, mutta olenko kykenevä tavoittamaan maalin olemusta kankaalla? Lainaus Grace Hartiganin haastattelusta puhuttelee minua, sillä maali on yksi haasteistani: ”I’m a natural colorist, but I had to teach myself how to draw. That’s the kind of thing that every artist keeps secret. That you work with your gift to try to strengthen the things that aren’t your natural gift” (Smithsonian American Art Museum, 2009).

Haluaisin, että maali levittäytyisi massaisesti ja orgaanisesti, haluaisin sen olevan nestemäistä. Tempera asettuu netemäisesti, mutta ei massaisesti. Usein vesiliukoinen öljymaali jää jäykäksi geometriseksi muodoksi kankaalle. Täyttäessäni maalaus pohjaa pienet siveltimenvedot jäykistävät ja muuttavat maalausta piirustuksenomaiseksi, vaikka haluaisin kokea maalin leviävän, venyvän, valuvan, sotkeutuvan ja kuohuvan. Jollakin tavalla hitaat siirtymät ja valumat ovat kauhistuttavampia kuin suuret ja rajut. Pienet siirtymät ovat mahdollisia ja siksi todellisempia ja uhkaavia. Kirjoitan huoneeseeni muistilappuun sellaisten taiteilijoiden nimiä, joiden maalinkäyttöä ihannoin ja joiden maalaustavan haluan pitää mielessäni: Willem de Kooning, Joan Mitchell ja Lee Krasner, heidän maalinsa liikkuu, valuu ja kuohuu. Cecily Brown taas on balansoinut kevyiden ja raskaiden, geometrysten ja vapaiden muotojen taistelun tasapainoiseksi mutta eläväksi kokonaisuudeksi. Hän myös osaa vangita maalin ihomaisen olemuksen. Näin maalin vitaaliset ominaisuudet liittyvät paitsi ruumiin nesteisiin, myös ruumiiseen ja ihoon, kuten Jussi Saarinen on todennut (2021, 63). Uskoisin myös värin karheuden ja värin lämpöisyyden ja voimakkuuden viittaavan ruumiillisiin kokemuksiin läheisyydestä ja hekumasta. Tällöin maali on tasaista ja kuivaa niin että huomio siirtyy pois sen massaisuudesta ja kiinnittyy väriin ja maalin pigmenttisiin ominaisuuksiin. Tähän voisi liittyä Isabella Grawn ajatus pigmenttien vitalistisista ominaisuuksista (2021, 63), jotka voisivat hänen mukaansa johtua siitä, että ne ovat luonnosta. Pigmenttien vitalisuus voisi kuitenkin liittyä ei niinkään luonnon alkuperään vaan pigmenttien eli värin merkitykseen. Elkins kuvaa Oskar Kokoschkan maalaamista ja vertaa maalia ruumiin nesteisiin (1999, 117). Ikään kuin Kokoschka maalauksen työstöllä, raaputuksella ja manipuloinnilla paljastaisi jotakin ihonalaista. Maali toimii tällöin sekä ruumiin nesteiden symbolina että välineenä koskettaa ihonalaista.

Lopuksi

Olellaisena nostaisin tästä lopputyön kolmannesta osasta seuraavat asiat: Maalaamisessa tärkeintä on maalaaminen. On kuunneltava itseä ja koetettava edetä niin, että omaa maalaamista voi tukea. Huomaan maalaamisessa olevan yhtäläisyyksiä empaattiseen vuorovaikutussuhteeseen. Parhaimmillaan maalaaminen muistuttaa syvää kohtaamista, jossa pystyy yhdistämään todellisuuden ja fantasian niin, että joko kokemuksellisesti tai lopputulemassa syntyy jotakin osuvaa ja uutta luovaa. Tähän tarvitaan turvallisuuden kokemuksen lisäksi jokin sattuma. Uutta luova tila on sen arvoinen, että maalaamista haluaa jatkaa.

Kuten alussa totesin, opinnäytteeni tärkeimmät osat ovat ne maalaustapahtumat, jotka edelsivät näyttelyitäni Exhibition Laboratoryssä ja Project Roomissa. Kirjallisessa osassa päädyin ehkä tiedostamattani kuvaamaan jonkinlaista maalaustapahtuman yläteemaa sen sijaan, että olisin kuvannut konkreettisia maalaustapahtumia ja niiden ohessa syntyneitä töitä.

Tekstin etäännyttäminen ei-verbaalisesta maalaustapahtumasta antaa kuitenkin liikkumatilaa ja rauhaa. Maalausprosessi saa muotoutua ilman tiukkaa ankkuroimista mihinkään konkreettiseen. Maalaustapahtuma ei ankkuroidu näin myöskään välittömään arkeen, konkreettiseen maalaamiseen ja maalauspäivän rutiineihin. Pikemmin maalaustapahtuma saa yhteyksiä abstrakteihin teemoihin, jotka ovat minulle tärkeämpiä inspiraationlähteitä kuin konkreettiset ja hetkelliset tapahtumat. Maalaaminen ei kerro minulle vain siitä, mikä on, vaan myös siitä, mitä voisi olla. Etäännytetty teksti toimii kuin johtotähti, joka on kaukana, mutta irrottautuu selkeästi ympäristöstään. Näin se on helppo koko ajan nähdä taivaalta, eikä se sekoitu lähietäisyydellä olevaan väliaikaiseen massaan. Maalaustapahtuman ja sitä koskevien ajatusten ollessa etäällä toisistaan tulee ikään kuin tarve kiihdyttää maalaustapahtumaa sellaiseen tilaan, että se koskettaa abstrakteja ihanteita. Näin voisi ajatella, että tämän opinnäytetyön asetelma toimii myös ikään kuin polttoaineena maalaamiselle. Kirjallisen työn etäännyttäminen antaa siis tilaa maalaamisprosessille, jotta se voi muotoutua itseksensä.

Viitteet:

Cooper, Mick 2005. Therapists' experiences of relational depth: A qualitative interview study. *Counselling and Psychotherapy Research*, 5(2), 87–95. <https://doi.org/10.1080/17441690500211130> (haettu 1.6.2021)

Elkins, James 1999. *Pictures of the Body-Pain and Metamorphosis*. Stanford, California: Stanford University Press

Kurkela, Kari 2004, Winnicot, raja, luova asenne. *Psykoterapia*. 23:2, 128-156, <https://www.scribd.com/document/400926993/Winnicott-Raja-Luova-Asenne> (haettu 10.12.2021)

Nyberg, Patrik 2019. *Maalatut kasvot. Helene Schjerfbeckin omakuvat, modernismi ja esittäminen*. Väitöskirja. Suomen Kansallisgallerian julkaisut 2. Helsinki: Kansallisgalleria. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/305552/maalatut.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (haettu 30.6.21)

Ogden, Thomas H. 1985. *The Matrix of The Mind- Object Relations and the Psychoanalytic Dialogue*. United States of America: Rowman & Littlefield Publishers, INC.

Saarinen, Jussi A. 2021. *Affect in Artistic Creativity*. New York: Routledge Taylor & Francis Group.

Stern, Daniel N. 2004. *The Present Moment in Psychotherapy and Everyday Life*. 1st edition. United States of America: W. W. Norton & Co.

Smithsonian American Art Museum. 2009. *Meet Grace Hartigan*. An interview with the artist Grace Hartigan. Youtube -video, julkaistu 16.1. <https://www.youtube.com/watch?v=e-mzSLQL1nk>. (haettu 30.6.21)